

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2009
FORFATTER:	Steffen Riis
TITEL:	Da cigaretten kom til Kolding.
KORT RESUME:	Spanierne have cigaretten med til Kolding i 1808 og den betydning cigaretterne siden har haft.

DA CIGARETTEN KOM TIL KOLDING

AF STEFFEN RIIS

To væsentlige begivenheder fandt sted i Kolding i marts 1808. Begge havde med ild og røg at gøre, og de "skyldige" var fra samme personkreds, nemlig de spanske soldater, der var her som deltagere i det hjælpekorps, Napoleon sendte til Danmark i marts 1808.

Den ene af begivenhederne var selvfølgelig branden på Koldinghus. Den anden var introduktionen af *cigaretten*. Dette helt nye og for danskerne ganske ukendte nydelsesmiddel har nu igennem de sidste 200 år i bogstaveligste forstand været på rigtig manges læber. Men er nu ved 200 år jubilæet så udsældt og jagtet, at meget tyder på, at dette runde jubilæum bliver cigarettens sidste.

Koldings indbyggere havde også før 1808 været vant til fremmede besøg især af soldater. Byen lå på grænsen mellem Jylland og Hertugdømmerne og enhver invasion, venlig eller fjendtlig, skulle passere Kolding.

Da man blev adviseret om, at de spanske soldater skulle komme, var der udbredt nervøsitet i byen. Man frygtede ganske enkelt det værste. Snart viste det sig, at virkeligheden var en hel anden. Spaniolerne (ca. 15.000 mand) var ikke blot soldater, men også venligtsindede, eksotisk udseende mennesker i farverige uniformer, der med musikkorps i front myldrede ind over den nyindviiede bro ved Sønderport. De fremmede lyste med deres væsen og fremtoning op i den kedelige og grå hverdag.

De spanske soldater, der på deres vej op i Danmark passerede gennem Kolding, havde tidligere passeret Hamburg, og her var de blevet afbildet af brødrene Christoph og Cornelius Suhr. Brødrene publicerede en række stik med alle de forskellige nationers soldater, der passerede Hamburg i årene 1808-1815. Dette regiment var elitegardien for Prinsen af Ponte Corvo, Jean Baptiste Bernadotte og havde et kortere ophold i Kolding.

Menig soldat fra det spanske rytteriregiment *Princesa* med sin uundværlige cigaret.

Da Koldings borgere fik mod til at se dem nærmere an, var en af de ting, der virkelig adskilte dem fra andre soldater, at de alle fra den øverste general ned til den menige soldat dampede på disse små hvide *cigaritos* eller *papircigarer*, som man i starten benævnte cigaretten. Nok var man vant til, at soldater var rygere, men hidtil havde det været på lange piber eller tykke mørke cigarer, der afgav kraftige røgskyer.

Nu kom disse fremmedartede soldater med små elegante, hvide papircigarer i mundvigen. De udsendte en lysere røg, og det endda ofte gennem næsen. En samtidig beskrivelse fortæller: *"De havde en lille Tegnebog med hvide*

Papirsblade i. Et saadant Blad rev de ud af Bogen, indsvøbte deri Røgtobak, saa det saa ud som en Fidibus, stak den ene Ende i Munden og satte Ild i den anden Ende".

Der gik dog en tid, inden cigaretten vandt indpas på vore breddegrader, men den spredte sig derimod hurtigt fra Spanien langs Middelhavet til Sydfrankrig, Italien, Ægypten, Tyrkiet og Rusland.

På Wienerkongressen (oktober 1814 – juni 1815) blev der røget cigaretter, angiveligt som en hån mod Napoleon, der var modstander af enhver form for tobaksrygning – dog nød han til gengæld en del snustobak – og for at give foragten til den detroniserede kejser en yderligere drejning, røg man tobakken rullet ind i franske pengesedler. Jeg tror nu ikke, den danske konge, Frederik VI, var med på rygeholdet, da han siden sine barneår havde lidt af kronisk bronkitis. Cigaretter røget på pengesedler med alt, hvad det måtte have indeholdt, havde nok ikke en ligefrem positiv effekt på bronkitis.

Som så ofte blev det en krig, der satte gang i udbredelsen af denne nye opfindelse. Det var Krimkrigen 1853-56, hvor Rusland og Tyrkiet var de stridende parter. På Tyrkiets side stod England, Frankrig og Sardinien.

For englænderne var cigaretten et næsten ukendt fænomen, men det tog ikke lang tid, inden de havde fået lært cigaretrulningen af deres allierede. Man anvendte ofte avispapir eller salmebogsblade, men det ødelagde tilsyneladende ikke fornøjelsen. I Krimkrigen havde den navnet: *"Ziharha'en"*.

Cigaretten havde den klare fordel frem for cigaren og den lange pibe, at man selv kunne fremstille den, når behovet var der, og at råmaterialet fyldte så lidt i en uniformsломme.

Efter krigens afslutning tog soldaterne den nye form for tobaksnydelse med hjem, hvorefter den hurtigt bredte sig over det meste af Europa.

Den allestedsnærværende og søgende H.C. Andersen prøvede første gang cigaretten på sin rejse i Syden i 1862 og skriver: *"Jeg sad med Papirscigaren, som Spanieren ruller sig den. Det første Drag er altid en Smag af Cigar; det andet, ja saa ryger man! Stumpen af Cigaren kaster man hen for at faa en ny Papirscigar, eller en udmærket, virkelig Cigar"*.

En anden måske mindre kendt dansk forfatter Chr. Molbech skriver i 1856 fra Spanien: *"Med dampende cigarritos i munden læner han sig tilbage på stolen, siger ikke et ord, men ryger den ene papircigar efter den anden og blæser røgen ud igennem sin næse i lange skyer"*. Er det ikke med en sådan beskrivelse, at billedet af den legendariske amerikanske skuespiller Humphrey Bogart dannes på ens indre net-hinde?

Den første cigaretfabrik blev oprettet i Danmark i 1878. Helt frem til Første Verdenskrig blev cigaretter håndrullet. I 1894 produceredes 20 millioner håndrullede om året. Men efterhånden blev importen af maskinrullede engelske og amerikanske cigaretter så massiv, at vi i 1907 importerede 100 millioner. Maskinerne kom også til Danmark, og i 1912 produceredes i Danmark 250 millioner, samtidig med at vi importerede ca. 240 millioner.

Første Verdenskrig 1914-18 satte yderligere gang i forbruget. Cigaretten var nu en del af soldatens feltration. Et bemærkelsesværdigt telegram blev sendt til Krigskommissionen i Washington fra general John Pershing, øverstkommanderende for de amerikanske styrker i Europa, det havde følgende ordlyd: Tobak er

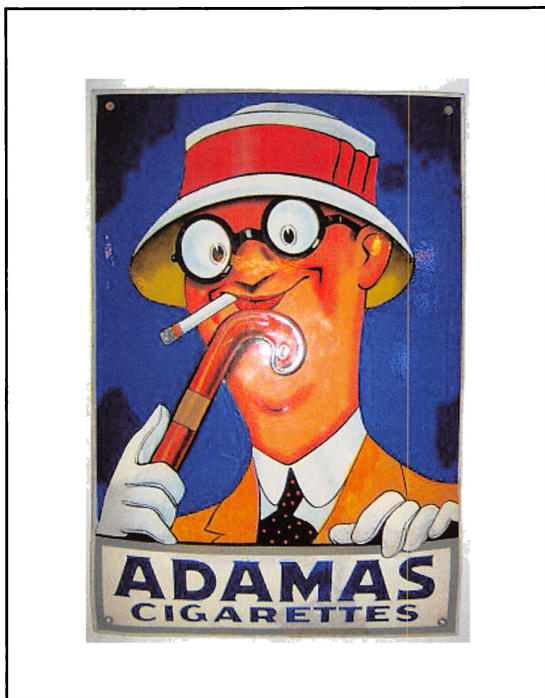
lige så nødvendigt som de daglige rationer. Vi må uden forsinkelse have tusinder af tons.

Soldaterne vendte hjem fra skyttegravene som storrygere, og hjemme fulgte familien – både de mandlige og de kvindelige medlemmer – trop. I Danmark, som ellers havde været neutral i denne krig, var forbruget også stigende, i 1918 var vi kommet op på 619 millioner cigaretter.

I perioden, man senere benævnte "De brølende Tyvere", og som står for en tidsperiode, hvor hver dag skulle leves, som var det den sidste, steg forbruget med rivende hast.

Under Anden Verdenskrig (1939-45) blev

de amerikanske soldaters ration sat til 2 gange 20 stk. pr. dag. I Danmark, hvor råtabakken var blevet en mangelvare, gik man over til højst utraditionelle tobaksblandinger, og til trods for de tvivlsomme kvaliteter steg forbruget. Et cigaretmærke, der havde det amerikanske navn "Powhattan", blev i folkemunde til "Puhada".

I begyndelsen af 50'erne var tobaksrationerne i den danske hær mere end rigelige. I tilfælde af krig skulle således hver soldat have 60 cigaretter om dagen, hvilket antyder, at der skulle være tilstrækkeligt til, at man kunne byde eller eventuelt arrangere byttehandler med civilbefolkningen. Selv storrygere ville have det vanskeligt ved på egen hånd at ryge en sådan ration.

I 1953 kom filtercigaretten til Danmark. I 1985 var cigaretforbruget i Danmark på 9 milliarder om året. De ihærdige kampagner mod cigarettens alvorlige skadevirkninger har nu knækket kurven, så forbruget i 2008 var nede på ca. 8 milliarder årlig, eller sagt på en anden måde – gennemsnitsforbruget er ca. 1800 cigaretter om året pr. dansker over 14 år. Tallene viser, at der er langt igen, hvis målet er at gøre Danmark røgfrit.

"Det er nemt at stoppe med at ryge. Jeg har gjort det hundredvis af gange" sagde den amerikanske forfatter Mark Twain (1835-1910).

Ingen kunne i 1808 forudse, at cigaretten i 200 års jubilæet for dette lille hvide tobaksfyldte hylster skulle fremstå som det mest forkætrede, menneskeskabte nydelsesmiddel, der direkte eller indirekte ville få skylden for alle tænkelige sygdomme og skavanker lige fra kræft, løse tænder, hængebryster, åndenød, svigtende sædkvalitet til senil demens, for blot at nævne få eksempler fra ondets synderegister. Og så skulle cigaretten endda i tilgift føre til, at tusinder af danskere i dag må krybe sammen i kolde skure og under dryppende halvtage for at vedligeholde deres last.

Utroligt, at der i dag er så mange danskere, der med stolthed erklærer sig som efterkommere af de spanske soldater!

ANVENDT LITTERATUR:

- Niels Gustav Bardenfleth: Tobak tilberedt og tugtet i 500 år. (1992).
- Preben Kannik: Alverdens uniformer. Politikens forlag. (1967).
- Paul Molde: Tobakken (1941).
- P. Eliassen: Tobakken i Danmark (1912).
- Christian Molbech: En måned i Spanien (1856).
- Statistisk årbog 2008.